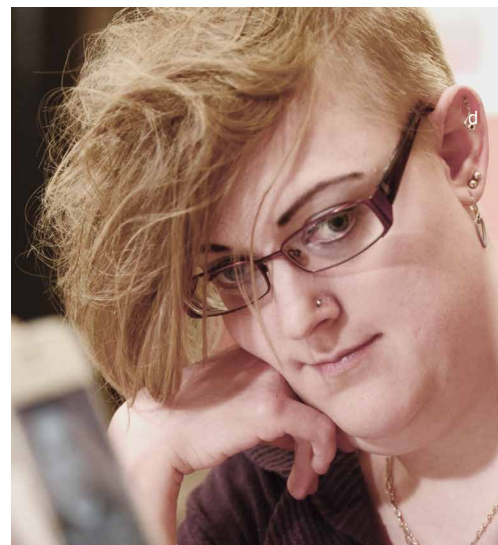
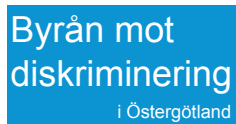

Jag på nätet

Jag på nätet består av fem korta filmer om sociala medier, Wilhelm och hans vänner. I boken hittar du fakta, övningar och strategier för en tryggare och roligare tillvaro på sociala medier.

Byrå mot diskriminering i Östergötland, 2016

Redaktör och projektledare

Karin Granholm

Foto

Per-Arne Skoglund

Jag på nätet finansieras av Allmänna Arvsfonden

Kontakt

Byrå mot diskriminering i Östergötland

Telefon: 011-10 71 31

Mail: info@diskriminering.se

Hemsida: www.diskriminering.se

Tryckt hos Yakobs Ram & Reklam

Förord

Sociala medier har för många stor betydelse för de bitar i livet som skapar gemenskap och delaktighet. De sociala medierna används för att hålla kontakt med släkt och vänner, för att delta i samhället, för att söka information och för underhållning. För oss som arbetat med Jag på nätet är det viktigt att ingen, som inte själv har valt det, ställs utanför den gemenskap och delaktighet som kan hittas på nätet.

Något som sociala medier har gemensamt är att innehållet skapas av de som har konton, det vill säga av användarna. Vad du som användare möts av när du loggar in är inte samma som för en annan användare. Flödet av nyheter eller inlägg varierar beroende på vilka dina vänner är och vilka grupper, sidor och liknande som du valt att följa. Alternativen gör det möjligt att utveckla dina egna intressen, fördjupa eller hitta nya relationer samt att visa upp vad som är viktigt för just dig. Hur vi använder sociala medier kan vara lika olika som våra personligheter. Det ställer krav på dig som vill föra samtal om sociala medier att vara lyhörd för att användandet av sociala medier inte följer en given mall. Våra olikheter gör att samma råd inte kan följas av alla. Exempelvis kan en användare vilja dela med sig av så mycket som möjligt samtidigt som en annan bara vill se vad andra har för sig.

Ibland är sociala medier stressande eller ställer oss inför problem. Det är minst sagt mycket att ta ställning till då du som användare ständigt möter nya intryck, uppmaningar och frågor. För att kunna välja vilka budskap du vill sprida eller avgöra hur mycket av ditt liv som ska vara synligt på nätet behöver du kunskaper om källkritik och utrymme att fundera över vad som känns okej för just dig i ditt användande av sociala medier.

Vi vill att Jag på nätet ska väcka diskussioner om konflikter och utmaningar som alla kan ställas inför på sociala medier. Egentligen handlar det om hur vi är mot personer i vår omgivning. Det vill säga tidlösa frågor som påverkas av nya omständigheter i och med dagens teknik.

Det här materialet tar inte upp det värsta man kan utsättas för då det gäller nätmobbning eller de grövsta brotten på nätet. Vår uppfattning är att Jag på nätet målgrupp redan blivit varnade för nätets eventuella faror och att rädsla i sig inte innebär något bra skydd. Filmerna vi tagit fram lyfter problem som de flesta användare av sociala medier någon gång kan råka ut för. Om vi lär oss att prata om sociala medier och diskuterar alla val som de ställer oss inför så står vi bättre rustade att hantera även större utmaningar.

Målet är att ni som använder materialet ska dela med er till varandra av de strategier ni redan använder och skapa ett samtal som gör att den som blir utsatt för kränkningar vågar berätta och be om hjälp när den behöver.

Kapitel och teman

Hålla kontakt

Grundläggande om sociala medier

Wilhelm umgås med sin kusin Simon. Simon övertalar Wilhelm att skaffa Facebook för att de ska kunna hålla kontakten.

Nya vänner

Bemötande och att ta kontakt

Wilhelm börjar i en ny klass och sociala medier blir en del av att lära känna nya kamrater.

Fejksidan

Kränkningar

Wilhelms klasskamrat Isabella blir utsatt för att någon skapar en Facebook-sida i hennes namn.

Lurad

Källkritik och bedrägerier

Wilhelms klasskompis Alice har fått problem med sin mail efter att ha lämnat ut mailadressen till en oseriös sida.

Vänner och näthatare

Näthat

Wilhelm har blivit utsatt för näthat och Simon vill att han ska anmäla det, men Wilhelm verkar till en början vara mer inställd på att sluta använda Facebook.

Innehåll

Så här leder du arbetet med materialet	7
Kapitel 1: Hålla kontakt - Grundläggande om sociala medier	8
Personuppgifter	10
Övning - Vad delar du?	12
Råd om lösenord	13
Tänk på!	13
Kapitel 2: Nya vänner - Om bemötande och att ta kontakt	15
Att blockera	16
Regler för spelare	17
Tänk på!	17
Genom spelen på väg mot självförverkligande och delaktighet - Magnus Wiberg	18
Kapitel 3: Fejksidan - Om kränkningar	20
Övning - Olika roller	22
Användarvillkor	23
Tips	24
Kapitel 4: Lurad - Om källkritik och bedrägerier	26
Frågor om källkritik	28
Checklista	28
Övning i källkritik	29
Tänk på!	29
Rättigheten till att delta på nätet - Kristin Alfredsson Ågren	30
Kapitel 5: Vänner och näthatare - Om näthat	32
Näthat	34
Övning - Samla bevis	35
Hur får jag bort elaka kommentarer?	35
Tänk på!	36
Vad ska skolan göra?	37
Hur får jag fota och filma?	39
Lagar som skyddar på nätet	40
Stöd och vidare läsning	41
Vilka har gjort Jag på nätet?	42

Så här leder du arbetet med materialet

Jag på nätet har tagits fram för att användas i klasser eller arbetsgrupper som tillsammans vill lära sig mer om sociala medier. Ambitionen med övningarna och frågorna är att möjliggöra för gruppens deltagare att dela med sig av tips och strategier för att få ut mer av sociala medier och därigenom främja ett användande av sociala medier på egna villkor.

Beroende på hur mycket tid ni har och hur vana ni är att diskutera så kommer ni att använda den här handledningen på olika vis. Frågorna och övningarna ska ses som förslag på hur ni kan följa upp filmvisningen.

Förslagsvis delar ni upp arbetet och ägnar er åt en film per träff eller lektion.

Förberedelser

Ordna utrustning för filmvisning, antingen på stor skärm så att alla kan titta gemensamt eller genom att alla i gruppen har egen uppkoppling till nätet samt dator eller surfplatta samt länk till rätt film.

Det kan vara personer i gruppen som behöver stöd och hjälp för något obehagligt de blivit utsatta för på nätet. Ta reda på innan var hjälp finns på din ort och vilka rutiner som finns i er verksamhet. Det kan exempelvis vara kontaktuppgifter till kurator, kvinnojour eller polisen.

Skriv ut eller se på annat sätt till att var och en har tillgång till de frågor och övningar som ni ska använda.

Uppvärmning

Var och en i gruppen får ordet och ska avsluta en av meningarna:

- Med mobilen tycker jag om att...
- Vid datorn tycker jag om att...

Förslag på svar:

Lyssna på musik, chatta med min kompis, kolla på film, läsa bloggar.

Här hittar du filmerna:

<http://www.diskriminering.se/projekt/jag-pa-natet/>

Avslutningsvis

Avsluta med att se till att alla får rätt länk till You Tube där filmerna finns så att den som vill kan gå in och titta på filmerna igen. Kolla också om information om vart man kan vända sig för mer stöd eller hjälp har gått fram.

Gemensam avslutning

Ge var och en i gruppen chansen att säga en mening om passet:

Det går exempelvis att säga så här:

Jag har lärt mig...

Jag reagerade på...

Det var viktigt att prata om...

..... 1 Hålla kontakt

- Grundläggande om sociala medier

Sammanfattning av filmen

1. Vid datorn i Wilhelms rum

Wilhelm och hans kusin Simon spelar ett onlinespel. De tar kort på varandra med Wilhelms nya mobiltelefon. Det går bra i spelet och en person i samma lag som dem frågar om de vill följa med till nästa nivå.

Wilhelms mamma Rosa kommer in och säger att det finns kaffe och tårta. Tårtan är från dagen innan då Wilhelm hade födelsedagsfest.

2. Vid köksbordet

De fikar och pratar om att Simon fått ett nytt jobb. Jobbet kommer att ta mycket tid så Simon och Wilhelm kommer inte att kunna ses så ofta. Wilhelm gillar inte tanken på att inte kunna ses.

Rosa och Simon tycker att Wilhelm ska skaffa Facebook så att det ska bli enklare för Simon och Wilhelm att hålla kontakt.

3. Vid datorn i Wilhelms rum

Simon övertalar Wilhelm om att de ska göra ett konto för Wilhelm på Facebook. Wilhelm är fortfarande tveksam till att skaffa ett konto på Facebook men går med på att ge det en chans.

De lägger upp en profilbild, Simon varnar Wilhelm för att dela med sig av lösenord och banknummer, de ställer in sekretessinställningar och gillar en sida som hör till Wilhelms nya klass.

Simon lånar Wilhelms mobil och lägger in Facebook även i mobilen. Då reser sig Wilhelm och sätter sig i sängen.

Det kommer en vänförfrågan från Isabella Jonsson, som är bekant för Wilhelm. Efter det säger Wilhelm att han inte orkar med mer Facebook.

Simon säger: - Okej då, men du glömde en sak... Att lägga till mig!

När ni sett Hålla kontakt

Gå tillsammans igenom vad som hände i filmen och vilka de olika karaktärerna var, ta stöd i sammanfattningen på föregående sida om ni behöver.

Frågor till filmen

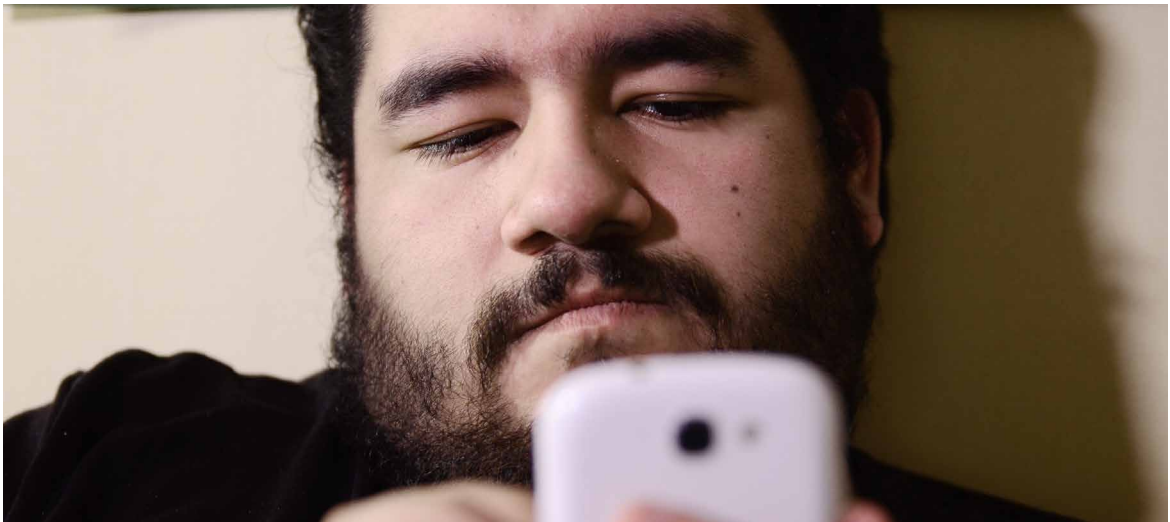
- Känner du igen dig i filmen? När då? I vilken person?
- Varför är Wilhelm så tveksam till att skaffa ett eget konto på Facebook?
- Vad tycker du om att Wilhelm går med på att skaffa ett konto?
- Har du några råd till Wilhelm eller någon annan som är ny på sociala medier?
- Vad tycker Rosa om sociala medier? Brukar föräldrar tycka som hon?
- När det är dags för tårta så lämnar Simon och Wilhelm spelet. Hur tror du det uppfattas av de andra i deras lag?

Personuppgifter

Simon säger att Wilhelm ska vara försiktig med personliga uppgifter. Exempel på personliga uppgifter som alla behöver vara försiktiga med är *lösenord* och *bankuppgifter*. Men att vara försiktig med personuppgifter är mer komplicerat än att hålla sina lösenord hemliga.

Sociala medier handlar till stor del om att dela just personliga uppgifter. Foton på dig själv och dina vänner, platser som du besöker och hur du mår - allt det är personliga uppgifter.

- Vad känns tryggt att "vem som helst" får veta om dig?
- Hur kan vi använda sociala medier på ett roligt sätt, samtidigt som vi är försiktiga med personliga uppgifter? - På nästa sida finns en övning om hur vi kan vara rädda om våra egna och våra vänners personliga uppgifter!

Övning

- Vad delar du?

Kan bara göras av de som redan har ett eget konto på Facebook.

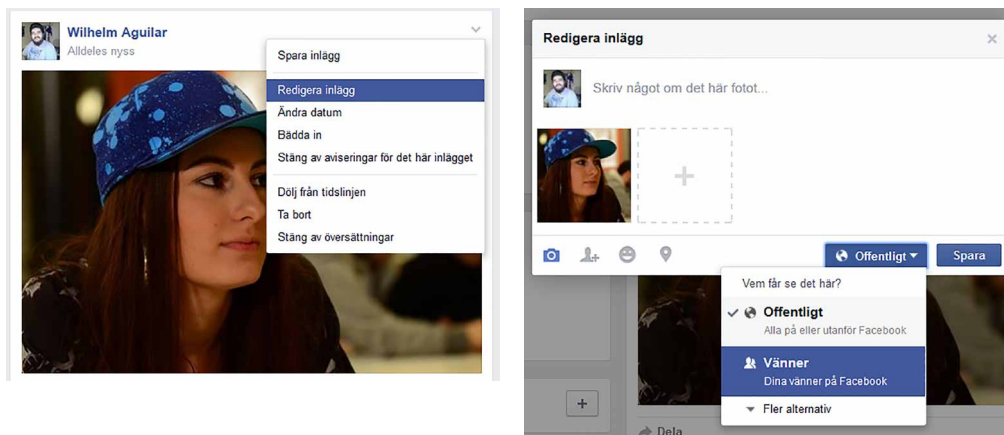
(Övningen fungerar tyvärr inte i smartphone.)

1. Logga in på ditt konto på Facebook
2. Gå till din profilsida
3. Aktivera "Visa som"-läget och välj symbolen jordgloben / offentligt

4. Kolla igenom din profil så som en person du inte är vän med / vem som helst, kan se den.
5. Hittar du något där som är känsligt och du inte vill att alla ska kunna se?

6. Om du vill dölja en bild: klicka på den lilla pilen i bildens övre högra hörn, välj redigera inlägg. Bilden visas då i en egen ruta, i högra hörnet finns en jordglob som betyder offentligt. Klicka på den och ställ om till det alternativ du vill. Spara.

7. Om du vill ta bort något du delat på din sida:

Klicka på den lilla pilen i inläggets övre högra hörn. Då visar sig en lista med alternativ. Välj Ta bort.

8. Ändra inställning från offentligt till vänner på sådant som du bara vill att vänner ska kunna se.

9. Om du har saker du inte vill dela med dig av på sidan. Ta bort det.

10. Övningen blir olika för olika personer. En del vill inte och behöver inte ta bort något. Andra kanske tar bort många inlägg.

11. Du har nu gått igenom vad alla kan se om dig via din Facebook. Du väljer själv vad du vill dela med andra. Om du är osäker - ta hjälp av eller diskutera med någon.

Råd om lösenord

Ett lösenord ska inte gå att gissa men det ska vara möjligt att komma ihåg eller förvaras på säker plats.

Det viktigaste för att skydda sina konton är att inte sprida sitt lösenord och förvara det säkert. När du loggar in på andras datorer, exempelvis på biblioteket, är det viktigt att logga ut.

Exempel på osäkra lösenord:

- 123456
- password
- fotboll

Lösenorden är lätta att lista ut eftersom de är väldigt vanliga.

Exempel på bra lösenord

- 27hallon!
- puSSORD#8
- #FTbll!

Lösenorden är svåra att lista ut om de innehåller både små och stora bokstäver, om det inte är riktiga ord och om de innehåller både siffror och specialtecken.

Tänk på!

- Det är brottsligt att använda någon annans konto eller mail utan tillåtelse
- Om du tröttnar på sociala medier kan du inaktivera eller avsluta dina konton
- Du väljer själv hur aktiv du vill vara på sociala medier
- Du väljer själv hur privat du vill vara på sociala medier
- Du väljer själv vilka vänner du accepterar på sociala medier

Extra

Diskutera i gruppen: Vill ni lägga till eller ta bort något ur "Tänk på"-listan?

Om någon vill lägga till en punkt; Fundera på om det verkligen är en punkt för *alla* eller om det är just **ni eller du** som vill använda sociala medier på det viset?

..... 2 Nya vänner

- Om bemötande och att ta kontakt

Sammanfattning av filmen

1. Utanför klassrummet

Wilhelm har precis kommit till skolan, Isabella kommer fram och hälsar. Isabella berättar för Karzan och Inez att hon och Wilhelm blev vänner på Facebook igår. Då vill genast Karzan och Inez också bli vänner med Wilhelm. De lägger till varandra.

En annan klasskamrat som heter Alice står och lyssnar. Hon skickar också en vänförfrågan till Wilhelm.

2. I matsalen

Alice skickar ett meddelande till Wilhelm. Det står: "Lägg till mig då din gris".

Wilhelm skickar då ett SMS till Simon som svarar: "Om du inte vill bli kompis med henne så kan du ju blocka henne!"

3. Vid busshållplatsen

Alice kommer till busshållplatsen där Wilhelm redan sitter och väntar på bussen.

Alice frågar varför han inte ville lägga till henne som vän. Wilhelm svarar: "För att du skrev till mig att jag var en gris."

Alice ber om ursäkt och de bestämmer sig för att umgås hemma hos Wilhelm. De blir även vänner på Facebook.

4. Vid datorn i Wilhelms rum

Wilhelm spelar och Alice säger vad han ska göra. Det går inte så bra i spelet och Wilhelm säger till Alice att han inte kan fokusera när hon hetsar honom.

Alice får ta över spelet och Wilhelm sätter sig på sängen. De förlorar och någon annan i laget skriver till Alice: "That was stupid".

Alice skriver tillbaka: "Motherfucker". De andra i laget låter dem inte vara med längre.

Alice berättar för Wilhelm att hon skrev en taskig grej och att det inte går att spela längre.

Hon lovar att inte göra om det. Wilhelm förlåter henne och de bestämmer sig för att gå till ången och titta på fotboll.

Frågor till filmen

Fokusera på en karaktär i taget och svara på följande frågor:

Wilhelm

Wilhelm accepterade vänförfrågan från Isabella, Inez och Karzan. Men till en början accepterade han inte från Alice. Vad kan det bero på?

Inez

Vad gör Inez för att få kontakt med Wilhelm? Kom på flera olika sätt att få kontakt med nya personer.

Alice

Varför skickar Alice ett elakt meddelande till Wilhelm? Föreställ er scenen i matsalen, vad borde Alice ha gjort tycker du?

Att blockera

Simon skriver till Wilhelm:

”Om du inte vill bli kompis med henne så kan du ju blocka henne!”

- Var går det att blockera personer?
- När tycker du att den funktionen ska användas?

Extra

- Vad gör du om någon blockerar dig?

Det kan vara tråkigt att inte få sin vänförfrågan accepterad men även beslutet att inte bli vän med någon ska respekteras. Exempelvis så vill en del personer bara ha familjen och nära vänner på Facebook. Det betyder inte att personen har något emot den som den väljer att inte ha kontakt med på sociala medier.

Regler för spelare

För att skapa en bättre miljö inom spelvärlden har tolv av svenska e-sportorganisationer tillsammans tagit fram Svensk e-sports Code of Conduct (Uppförandekod för spelare). Där står bland annat:

”Som e-sportare ska vi aldrig: Uttrycka oss kränkande kring andra spelare eller deras insatser i spelet. Såväl med- och motspelare.”

E-sport går ut på att tävla mot varandra, antingen i lag eller individuellt, i olika data- och TV-spel. Några av de största spelen är League of Legends, Dota 2, Counter-strike: Global Offensive, Hearthstone och Starcraft II.

Boken Code of Conduct finns gratis på: <http://www.respectallcompete.se/koden/>

Tänk på!

- **När du är arg är det lätt att förvärra och trappa upp en situation.** Om du är arg är det bäst att vänta med att skicka meddelanden tills du lugnat ner dig.
- **Gilla eller dela inte inlägg som du tror kan uppfattas som kränkande.** Om du gör det så deltar du i att kränka en annan människa.
- **Det är aldrig för sent att säga förlåt!** Be om ursäkt och ta bort inlägg om någon tar illa upp.
- **Ibland missförstår vi varandra!** Om en vän skriver något som gör dig arg eller ledsen kan du ringa vännen och fråga vad hen menade.

Extra

Flera av råden i listan kan vara svåra att följa. Prata om hur man kan göra för att följa det första rådet, hur brukar du göra när du blir arg?

Vad händer om du skriver något elakt till personen du är arg på? Hur kan den som får ditt meddelande reagera? Hur kan den känna sig? Hur känner du efter att du skickat ett elakt meddelande? Känns det likadant när du inte är lika arg längre?

Det är aldrig försent att säga förlåt, men hur kan du göra när du säger förlåt? Räcker det att säga förlåt en gång?

Genom spelen på väg mot självförverkligande och delaktighet

När jag för ett par år sedan började med arbetet att göra en kunskapsöversikt över forskning som berörde onlinespel och unga personer med intellektuell funktionsnedsättning fanns det inte mycket att tillgå. Jag var intresserad av de sociala aspekterna medan det befintliga underlaget till stor del hade sitt fokus på rehabilitering och datorer som hjälpmedel. Forskning rörande onlinespel ur ett psykosocialt perspektiv var då nästintill obefintlig inom gruppen personer med funktionsnedsättning. Idag ser fältet annorlunda ut och det finns flera internationella forskargrupper som arbetar aktivt med att utforska och kartlägga motivation, konsumtionsmönster och andra dimensioner rörande spelvanor hos personer med funktionsnedsättning. När det kommer till utförarsidan inom LSS finns det goda exempel på insatser där spelen har fått ta mer utrymme än tidigare då man sett deras förmåga att entusiasmera och motivera deltagarna. I västra Sverige finns det exempel på verksamhet som bygger enbart på spel och där pedagogiken kretsar runt spelen som fungerar som en brygga mellan ungdomarna där och personalen.

Det är svårt att undkomma att spelen har stort inflytande över oss och samhället vi lever i idag. E-sporten har börjat komma in i vardagsrummen med direktsändningar i SVT och datorspelet blir allt mer populära som pedagogiska verktyg med ett allt växande empiriskt underlag bakom sig och med tongivande förespråkare som bland annat forskaren James Paul Gee och "spelläraren" Felix Gyllenstig Serrao. Under sommaren 2016 var det ingen som undkom Pokémon Go som mer eller mindre startade en folkrörelse där parker över hela världen fylldes av allt från tonårgång till barnfamiljer som alla var ute efter att fånga små monster som nu finns överallt. Gensvaret inom handikapprörelsen lät sig inte heller vänta. Flera intresseförbund, både lokalt och nationellt, gick ut öppet och lovordade denna nya form av socialt spelande tack vare att de sett de positiva effekterna för deras medlemmar.

Under tiden jag arbetat som forskningsassistent och senare doktorand har jag stött på många personer med olika former av funktionsnedsättning som alla haft ett passionerat spelintresse. Jag har fått uppleva många fantastiska berättelser om hur spelen skapat förutsättningar för kommunikation, självförverkligande och tidsfördriv. Vissa har använt spelen som plattformar för att träffa andra personer med funktionsnedsättning från andra delar av landet men även från andra delar av världen där diskussionerna har gått både högt och lågt om deras olika förutsättningar och vardagliga bestyr. Andra har använt spelen för att kunna utveckla och bibehålla sina relationer till familjemedlemmar och släktingar då spelen har funnits som ett gemensamt intresse där de inblandade parterna har kunnat skapa stordåd över nätet och glatt sig åt varandras sällskap trots ibland stora geografiska avstånd.

Spelen är onekligen något som upptar en stor del utav dessa ungdomars vakna tid och inte sällan anses det vara ett för individen huvudsakligt intresse. Något som jag dock stött på under mina möten är hur anhängiga och andra personer i periferin ibland kan möta ungdomarna med ett visst mått av oförståelse för spelandet. Vi får inte glömma att de beteenden och trender som vi observerar måste ses i förhållande till hur resten av världen ser ut idag. Det svenska folket idag är uppkopplat i stort sett dygnet runt då internet har letat sig in i allt från teveapparater och klockor till smarta telefoner och spelkonsoler. När det kommer till onlinespel visar nationella undersökningar att unga människor tenderar att spela i en hög utsträckning oavsett om de har någon funktionsnedsättning eller inte. Samma konsumtionsmönster klättrar uppåt i åldrarna då generationerna som växte upp med spelen har blivit vuxna men även på grund av att fler personer får upp ögonen

för hur kul det kan vara att spela spel. Den generella diskussionen rörande onlinespel håller alltså på att gå mot normalisering och frågan som bör ställas istället är om och i så fall vilka särskilda omständigheter det finns att ta hänsyn till när det kommer till personer med funktionsnedsättning och deras spelvanor.

Johan Huizinga, en kulturhistoriker från 1800-talet, menade att vi behöver ha kul för att kunna fungera som människor. Detta kan med fördel uppnås genom lek vilket är ett beteenden som återfinns både bland människor och bland andra djur på denna planet. Leken är något som för stunden får oss att glömma livets alla mödosamma inslag som rör allt från basala behov som jakten på föda och överlevnad till mer upphöjda behov som självförverkligande och kreativitet. Spelens förmåga att låta oss fokusera på något helt annat om än bara för någon minut kan få stora positiva konsekvenser för våra liv. För personer med intellektuell funktionsnedsättning kan spelen, utöver att de kan bidra med både beröm och positiv feedback, även bidra med återkommande struktur. Då spelen i regel erbjuder en väldigt strukturerad upplevelse med tydliga regler beträffande systematisk input och output blir upplevelsen väldigt behaglig för en person som kan uppleva att sociala regler och normer är svåra att förstå eller rentav kaotiska. Spelen kan bli en tillflyktsort med lekfulla inslag vilket inte bara är normalt men även hälsosamt i måttliga mängder. Verklighetsflykt, eller eskapism, behöver inte vara något negativt laddat utan kan under förutsättningen att lek är inblandat vara både stärkande och en förutsättning för ett gott liv för den enskilde. Denna verklighetsflykt blir en portal till en värld där vissa upplever att de för första gången får testa sina vingar och faktiskt visa vad de går för, något som kanske inte alltid är fallet i den annars väldigt inrutade och trygga vardagen.

Till sist vill jag dela med mig utav en intressant anekdot rörande Pokémon Go. Visste du att Pokémon från början utvecklades av en person med högfungerande autism och Aspergers syndrom? Pokémon Go och allt som hör därtill är alltså resultatet av en man, Satoshi Tajiri, vars brinnande specialintresse för insekter och insektssamlande nu har spridit sig över hela världen och praktiseras dagligen av miljontals människor, såväl vuxna som barn. Han har sett till att personer med och utan funktionsnedsättning får möjlighet att vara med och tävla på mer lika villkor genom att få dela hans intresse för att samla dem alla.

Text: Magnus Wiberg

Doktorand, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet

Magnus Wiberg är aktuell med ett forskningsprojekt rörande onlinespel och unga med intellektuella funktionsnedsättningar. Syftet med projektet är att utforska dessa unga människors spelvanor och om deras spelvanor påverkar deras känsla av sammanhang samt social inkludering.

..... 3 Fejksidan

– Om kränkningar

Sammanfattning av filmen:

1. Utanför Simons lägenhet

Isabella frågar Wilhelm: - Är du säker på om han kan fixa det här? Wilhelm lugnar henne och säger att det kommer att ordna sig. Han ringer på dörren och Simon öppnar.

2. I Simons lägenhet

Isabella, Simon och Wilhelm sitter vid en dator. Isabella berättar att någon låtsas vara henne genom en fejkad sida på Facebook. Simon hjälper henne att anmäla den fejkade sidan till Facebook.

3. I Simons lägenhet

Isabella tackar Simon för hjälpen, sedan pratar de om vem som kan ha gjort den fejkade sidan. Isabella tror hon vet vem det är.

4. I klassrummet

Isabella och Wilhelm kommer in i klassrummet. Läraren Evelina säger att det är dags att börja lektionen. Isabella kastar ett hopknölat papper på klasskamraten Rasmus.

- Jag vet att det var du som gjorde sidan, skriker Isabella.

- Vad snackar du om? svarar Rasmus.
Evelina säger till Isabella att sluta och startar sedan lektionen.

5. I skolans uppehållsrum

Alice, Isabella och Wilhelm sitter vid ett bord. Isabella har ett foto av Rasmus i sin mobil. Hon har lagt till texten:

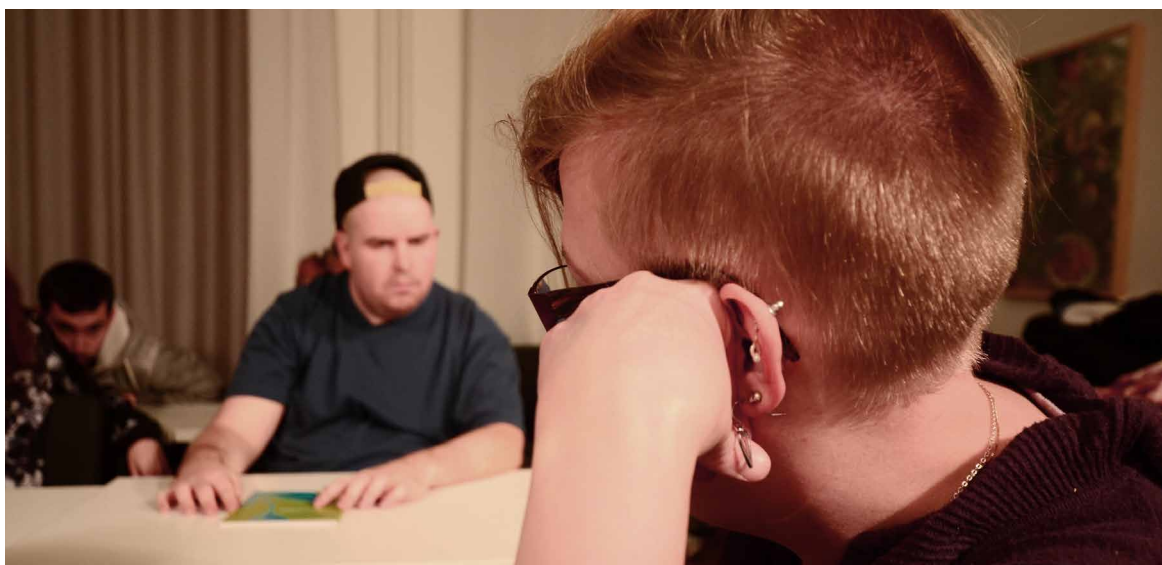
”Varning för falsk kompis som snor folks bilder och låtsas vara dom!”

Hon frågar Alice och Wilhelm om de tycker hon ska skicka bilden till de andra i klassen. De tycker inte att hon ska göra det.

När ni sett Fejksidan

Gå tillsammans igenom vad som hände i filmen och vilka de olika karaktärerna var, ta stöd i sammanfattningen på föregående sida om ni behöver.

Känner du igen något av det som händer i filmen?

Övning

– Olika roller

Övningen kan göras individuellt eller i grupp genom diskussion eller som rollspel.

Läraren Evelina

Hur gör läraren Evelina i filmen? Hur tycker du att Evelina borde göra?

Rasmus

Rasmus har skickat massor av meddelanden till Isabella efter att de gjorde slut. Men hur ska Rasmus göra om Isabella inte vill ha kontakt?

Rasmus säger att han inte känner till den fejkade sidan.

Hur känns det att bli oskyldigt anklagad för något?

Isabella

Isabella bad om hjälp när hon fick veta om den fejkade sidan. Simon hjälpte till att anmäla så att sidan togs bort.

Vad tror du skulle ha hänt om Isabella inte bad om hjälp?

Vad tror du händer om Isabella delar bilden som hon gjort?

Kan man stoppa ett rykte som redan startat? Hur?

Vad kan Isabella göra åt att Rasmus kontaktar henne när hon inte vill?

När ni fått slut på egna idéer kollar ni tipsen på nästa sida

Användarvillkor

När Isabella anmälde det fejkade kontot till Facebook så tog Facebook bort kontot. Det gjorde de för att det var emot deras användarvillkor.

Vad är användarvillkor?

De flesta sociala medier kräver att alla användare godkänner och går med på att följa några regler för vad man får göra som användare av deras sidor. Den som bryter mot reglerna kan bli avstängd. Men det händer oftast inte automatiskt utan någon behöver anmäla den som bryter mot reglerna till sidans administratörer. Alltså de som arbetar på exempelvis Facebook med att se till att reglerna följs.

När Isabella anmälde det falska kontot så hade hon stöd i den här regeln:

"Du får inte uppge några falska personuppgifter till Facebook eller skapa ett konto för någon annan än dig själv utan deras tillstånd."

www.facebook.com/legal/terms, 4. Registrering och kontosäkerhet, punkt 1, 2016-07-04.

Tips

Vad kan du göra om någon hör av sig som du inte vill ha kontakt med?

- Sluta svara personen.
- Berätta för personen att den inte får kontakta dig.
- Om du inte alls vill prata med personen kan du be någon annan hjälpa till att berätta.
- **Blockera.** Både telefonnumret i mobilen och konton på sociala medier kan blockeras.

Om personen hittar nya sätt och fortsätter kontakta dig

- Berätta för någon du litar på och säg att du behöver hjälp. Om du går i skolan kan du berätta för någon lärare eller annan personal där. Om du inte får hjälp så ge inte upp, fortsätt berätta tills någon lyssnar och försöker hjälpa dig.
- Polisanmäl om du upplever att en person **ofredar** eller **trakasserar dig**.

Info

Trakasserier är upprepade handlingar eller kommentarer som känns kränkande/ gör dig ledsen.

Ofredanden betyder att allvarligt störa någon vid många tillfällen, det kan vara genom att skicka många meddelanden eller genom att flera gånger leta upp någon som berättat att den vill vara ifred.

..... 4

Lurad

– Om källkritik och bedrägerier

Sammanfattning av filmen:

1. I ett grupprum på skolan

Wilhelm och Isabella gör läxor. Alice kommer in och frågar om de vill följa med ut och äta burgare. Wilhelm säger att de ska göra läxan först.

- Vilken läxa? frågar Alice.

- Läxan som vi fick av Evelina på mailen, svarar Isabella.

Det visar sig att Alice har problem med att massor av skräppost skickas till henne. Skräpposten gör att hon missar de mail som är viktiga. Problemet började efter att hon och hennes bror skrivit in Alices mailadress på en sida som lovade att de skulle få se en MMA -match gratis.

- Hur vet man om sidan är fejkad? frågar Wilhelm.

Isabella och Alice vet inte det men Alice berättar att hon och hennes bror blev lurade när de ville se matchen gratis.

När ni sett Lurad

Gå tillsammans igenom vad som hände i filmen och vilka de olika karaktärerna var, ta stöd i sammanfattningen på föregående sida om ni behöver.

Frågor till filmen

- Har du varit med om något liknande?
- Om ja, hur löste du den situationen?
- Hur kan du ta reda på om en sida är fejkad?
(Kolla sedan checklistan)

Radera alla skräppostmeddelanden nu (meddelanden som har sparats i Skräppost i mer än 30 dagar raderas automatiskt)			
☐ ☆ ☐	marco_acrylic@126.com	Re: PMMA - Dear Friend We are a professional oem manufacturer of acrylic disk We speci	13 apr.
☐ ☆ ☐	wu	cooperate - Dear Sir/Madam, I hope you are very fine. We are Shaanxi Minghua Material (	12 apr.
☐ ☆ ☐	Green Card	You can live in America - Join the US Green Card Lottery Immigrant Citizenship Program	7 apr.
☐ ☆ ☐	NETFLIX	Uppdatera din betalningsinformation - Uppdatera din betalningsinformation Det gick inte	6 apr.
☐ ☆ ☐	Diploma Utbildning	130 Diplomutbildningar i ett helt år - 2 995 kr - Detta mail har skickats till karin.granholm	6 apr.
☐ ☆ ☐	Apple	Your recent purchase #205018396284 - Dear Valued User, Your Apple ID, was just used	5 apr.
☐ ☆ ☐	mig	Photos 3 - Envoyé de mon Galaxy S6 edge+ Orange	4 apr.
☐ ☆ ☐	EPSON	Emailing: document 2230959.xlsx - Your message is ready to be sent with the following fil	30 mars
☐ ☆ ☐	Spotify Sverige	Du förlorar Spotify Premium om fem dagar - Sista chansen att behålla Spotify Premium	30 mars
☐ ☆ ☐	mig	CCE29032016_00080	29 mars
☐ ☆ ☐	mig	CCE29032016_00084	29 mars
☐ ☆ ☐	mig	CCE29032016_00053.tiff	29 mars
☐ ☆ ☐	Chandra Klein	FW: - Dear karin.granholm, Please find attached your Remittance Details for the funds that	28 mars
☐ ☆ ☐	Karyn Flynn	FW: Overdue Incoices - Dear karin.granholm, Please find attached copy updated stateme	28 mars

Frågor om källkritik

- Det är viktigt att vara källkritisk, särskilt i sociala medier. Men vad innebär det att tänka kritiskt?
- Vad betyder orden "kritik", "kritisk", "källkritisk"?
- Vad innebär det att tänka kritiskt?
- Ge exempel på hur du tänker kritisk.
- Varför är det viktigt att tänka kritiskt på sociala medier?

Checklista

För att vara källkritisk kan du ställa de här frågorna:

- Vem har gjort sidan?
Vem har skrivit inlägget?
- Är det någon som kan ämnet?
Är det någon du litar på?
- Varför är sidan gjord?
 - För att informera om något?
 - För att samla in mailadresser?
 - För att sprida en åsikt?
 - För att sälja något?

Övning i källkritik

- Utgå från checklistan och öva källkritik på verkliga exempel.
- Välj tillsammans ut inlägg i sociala medier, notiser i en tidning, flygblad eller broschyrer att granska.

Tänk på!

- Alla kan bli lurade, våga berätta om du blivit lurad!
- Om du berättar för andra om hur du blev lurad så kan de lära sig något av dig.
- Köp inte något av en försäljare som stressar dig.
- Handla bara från kända e-handelsföretag med bra rykte.
- Öppna bara mail från personer du vet vilka de är eller från sidor du vet är säkra.
- Öppna inte länkar som du inte bett om att få skickade till dig. Vänner kan också få virus i sin mail och då kan skräppost komma från dem.
- Ha antivirusprogram på datorn.
- Håll datorn uppdaterad med senaste versionen av program och operativsystem.

Rättigheten till att delta på nätet

Antalet internetanvändare i Sverige uppgår till drygt 90 procent av den generella befolkningen, enligt den senaste undersökningen från Internetstiftelsen. I åldrarna 12-45 år är det 90 procent som använder internet varje dag. Forskning, både i Sverige och internationellt visar dock att personer med kognitiv funktionsnedsättning i större grad står utanför internetanvändandet då både tillgången och användandet av internet är lägre.

Tillgång till internet definierades som en mänsklig rättighet av FN redan 2008. FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning har grundprinciper som bygger på rättigheten att vara en del av samhället och ha samma möjligheter till det som personer utan funktionsnedsättning tar för givet. Till dessa möjligheter hör rättigheten till delaktighet, både i samhället och det egna vardagslivet. Att vara delaktig kan både innebära att få vara med i beslutsfattande på en övergripande samhälls nivå liksom det kan vara att få bestämma i beslut som ska ske i den egna vardagen. Det talas om en "digital klyfta" inom befolkningen, som uttrycker att det uppstår en skillnad mellan de som har tillgång till och använder internet och de som inte gör det. De digitala klyftornas betydelse för delaktighet behöver uppmärksammas. Det kan leda till problem när fler organisationer och myndigheter går över till att det digitala ska vara den huvudsakliga kanalen för information exempelvis gällande hälso- sjukvård eller information för kommuninvånare. Internet kan också vara det forum där samtal förs om vardagliga händelser inom grupper man deltar i och om tillgången till dessa forum inte finns kan det leda till exkludering från dessa grupperingar. Internet har blivit en viktig och given resurs, som behöver kunna hanteras för att klara vardagen och nå delaktighet i samhället.

FN:s konvention utgår ifrån att miljön kan och bör anpassas för att kompensera för de svårigheter personer med funktionsnedsättning möter för att vara en del i samhället. Ett av inriktningsmålen för IT-politiken i Sverige är att öka tillgänglighet och användbarhet av offentliga webbplatser och att Sverige ska ha ett hållbart informationssamhälle för alla. Miljö är också den fysiska, i form av exempelvis surfplattor, men också den sociala, som består av de människor som omger oss. FN:s konventionen uttrycker rätten till stöd för att kompensera det som försvårar delaktighet i både samhälle- och vardagsliv.

Rätten till delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning verbaliseras även i lagtext i Sverige såsom i Lagen om Stöd och Service till vissa funktionshindrade, LSS. Grundtanken i denna är delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom alla områden i samhället. LSS ger rätt till vissa insatser för att stödja jämlika levnadsvillkor och full delaktighet i såväl samhället som i den egna vardagen. Lagen vilar på respekt för det egna självbestämmandet och integriteten. Det är viktigt att ge stöd utifrån LSS-lagens intentioner till personer med kognitiv funktionsnedsättning för ett ökat och mer säkert internetanvändande där det är möjligt att ta del av samhällsinformation. Att kunna ta del av information uttrycks ofta som ett första steg mot att nå delaktighet och att kunna ta beslut som påverkar det vardagliga livet. Det finns anledning att medvetet arbeta för hur delaktighet i samhällsliv och vardag kan möjliggöras genom internetanvändande. Detta för att minska den marginalisering som finns inom andra livsområden, såsom vidareutbildning och på arbetsmarknaden, för personer med kognitiv funktionsnedsättning enligt Myndigheten för delaktighet (2014).

Det finns stora fördelar med att använda internet och olika tekniska föremål för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Det finns möjlighet att lägga in påminnelsestöd i exempelvis en smart telefon och det finns en möjlighet att snabbt söka fram bilder för att underlätta kommunikation. Dock kan någon i omgivningen behöva anpassa den smarta telefonen eller datorn i samråd med personen med kognitiv funktionsnedsättning, så att den kan användas för det personen vill och behöver.

Personal eller andra närstående till internetanvändande med kognitiv funktionsnedsättning kan behöva tänka på vissa aspekter för att stötta ett medvetet internetanvändande. En sak är att med användande av internet så har platserna och utrymmet där vi lever våra vardagsliv förändrats. Det gör att frågor om internet behöver inkluderas i samtal. Ett sätt kan vara att när man ställer frågor om hur helgen har varit också lägga in en fråga om hur läget på internet, eller i sociala medier har varit. I ett sådant samtal kan personal genom att vara sakliga och inte uttrycka oro, ge strategier för att hantera och förhindra möjliga sociala konflikter via sociala medier.

Kunskapen om hur internet används som en vardagsteknik bland personer med kognitiv funktionsnedsättning behöver också öka hos omgivningen. Här kan personen själv ha bra egna resurser, om de bara får berätta om dem! Exempelvis kan personerna själva visa hur man söker efter information på nätet, sedan kan personal bidra med alternativa sökvägar. Personal kan också hjälpa till att hitta webb-platser som personen är intresserad av eller uttrycker att den har behov av. Dessutom kan insatser göras för att stötta ett ökat internetanvändande. Anpassning av aktiviteter på internet kan möjliggöras via kunskap om såväl kognitiva funktionsnedsättning som kunskap om bra, prisvärd hård- och mjukvara, viruskydd med mera. Någon kanske vill komma igång med att maila, eller att sortera sin mail bättre. Här kan då personal, lärare eller närstående utforska möjliga tekniska lösningar och presentera det för den som behöver stöd. Detta kräver förstås en kunskap om internet och förståelse kring möjliga anpassningar av en smart telefon eller surfplatta, och strategier för att värdera information på nätet. Denna kunskap bör personal kräva att få ta del av från sin arbetsgivare, via kurser eller tid för att pröva sig fram med anpassningar av olika tekniska föremål. Det finns också vissa yrkesgrupper som har mer specialiserad kunskap kring detta såsom arbetsterapeuter eller IT-tekniker.

Dagens samhälle har förväntningar på internetanvändande hos medborgaren, vilket gör att det är angeläget att personer med kognitiv funktionsnedsättning har tillgång till och använder sig av internet i vardagen. Den befintliga forskningen inom detta område är mycket liten och kontinuerliga forskningsprojekt pågår för att öka kunskapen.

Text: Kristin Alfredsson Ågren

Universitetsadjunkt och doktorand, Avdelningen för arbetsterapi,
Linköping universitet

Kristin Alfredsson Ågren är aktuell med ett avhandlingsarbete rörande internetanvändning och delaktighet hos unga med utvecklingsstörning. Hennes forskning utgår dels från individens egna upplevelser och dels från närstående och yrkesverksammas perspektiv på dessa ungas internetanvändande och delaktighet.

Litteratur: Undersökningen från internetstiftelsen, IIS; Svenskarna och internet, 2015 års undersökning av svenska folkets internetvanor. Findahl & Davidsson.

..... 5 Vänner och näthatare

– Om näthat

Sammanfattning av filmen:

1. I Wilhelms rum

Wilhelm sitter på sin säng och spelar gitarr. Simon kommer in och tutar, det är dags att dra till fotbollsmatchen.

2. I hallen

- Hur går det med Facebook då? frågar Simon.

Wilhelm berättar att han inte varit inloggad på en hel vecka eftersom han har fått många elaka kommentarer. Någon har till och med skrivit "Du ska dö".

- Det är inte klokt! Har du anmält det? utbrister Simon.

- Ja, jag vet, säger Wilhelm.

Simon säger att de måste göra något, men först ska de gå på match.

3. Ett telefonsamtal mellan Simon och Wilhelm

Wilhelm har lagt upp ett foto från matchen med texten "Vi vann - igen!!!"

Simon ringer upp, han berättar att han gillar bilden och frågar om Wilhelm fått

några fler taskiga kommentarer.

- Ja, fast det gör inget, säger Wilhelm.

- Vadå det gör inget? Anmäl och blockera dem, svarar Simon.

Simon undrar om Wilhelm ska lägga ner sitt konto nu. Då ser Wilhelm att Alice har skrivit:

- Vi är bäst, ingen protest.

Wilhelm är glad och säger; - Vi kör ett tag till!

När ni sett Vänner och näthatare

Gå tillsammans igenom vad som hände i filmen och vilka de olika karaktärerna var, ta stöd i sammanfattningen på föregående sida om ni behöver.

Frågor till filmen

- Vad är näthat? Ta hjälp av faktarutan på nästa sida.
- Var har du sett eller hört talas om näthat?
- Känner du till någon som blivit drabbad av näthat?
- Är näthat brottsligt?

Näthat

I lagboken finns inget specifikt som heter näthat, men olika brott kan kallas för näthat om de begås via nätet. Ordet Näthat används ofta för att prata om hatiska kommentarer som förekommer i exempelvis nättidningars kommentarsfält, på forum, i bloggar och på sociala medier.

Det måste inte finnas en känsla av hat eller en hatisk ideologi bakom en handling för att den ska kallas näthat. Även om det så klart kan finnas en sådan grund. Näthat kan vara att någon skriver kränkande saker, skickar sexuella bilder eller publicerar uppgifter om någon annan för att den tycker att det är roligt, för att den anser sig ha rätt att göra så, för att väcka debatt eller provocera. Näthat täcker alltså in många olika slags trakasserier, hot och kränkningar. Mycket av det som kallas näthat är brottsligt och ska hanteras av polis.

Näthat berör hela samhället och inte bara de personer som blir utsatta för brott. Om barn och ungdomar, samhällsdebattörer och kritiska röster tystas på nätet, försvagas demokratin.

Näthat eller nätmobbning?

Många använder ordet näthat för att beskriva nätmobbning. Nätmobbning är upprepade kränkningar som sker och sprids via nätet. Ofta, men inte alltid, utförs mobbning av personer som redan finns i den utsattes närmiljö, till exempel i skolan eller på arbetsplatsen, och nätet är helt enkelt ytterligare en plats där mobbningen sker. (Näthat i skolan, 2014)

Blir vi elaka bakom skärmen?

”Många gånger är vi elakare när vi vet att vi kan komma undan med det. Det kan handla om att sitta bakom en datorskärm och skriva, ibland behöver vi inte ens vara anonyma, tonen blir hårdare ändå. Det här är inget som är unikt för nätet. I alla sammanhang där vi upplever ett avstånd mellan varandra beter vi oss ibland sämre. Det kan handla om att vi skriker på andra trafikanter när vi sitter i bilen och upplever att de beter sig fel. Det kan handla om att skrika åt eller spotta på uniformerad personal, eller bete oss illa mot servicepersonal på restauranger och hotell. Bilrutan och uniformen skapar ett avstånd som gör det lättare att bete sig illa. Det känns inte som att det är en människa bakom.”

Citatet kommer från Surfa lugnts hemsida. Där kan du hitta mer information om sociala medier och ställa frågor till deras experter. <http://surfalugnt.se>.

Övning

– Samla bevis

Övning i att samla bevis genom att göra en skärmdump och hantera den.

1. Använd den teknik som du brukar använda på nätet. Det kan vara antingen en mobiltelefon, en surfplatta eller dator. Det viktiga är att det är något som du brukar använda för att surfa på nätet.
2. Välj en sida som du tycker om eller har mycket nytta av.
3. Ta en skärmdump på sidan och spara den.
4. Maila eller MMS: a bilden till gruppens ledare eller din lärare.
5. Om du vill kan du också skicka en länk till sidan och skriva vilken datum och tid som skärmdumpen gjordes.
6. Nu har du sparat något som bevisar hur sidan såg ut vid ett visst tillfälle. Det skulle kunna vara ett bevismaterial och nu vet du hur du ska göra för att samla bevis om du skulle behöva.

Behöver du hjälp med att göra en skärmdump?

På Wikipedia kan du läsa om hur man gör skärmdumpar på olika mobiler och datorer: Sök på *skärmdump* på <https://sv.wikipedia.org>

Hur får jag bort elaka kommentarer?

- Anmäl till sidan, de flesta sociala medier har anmälningsfunktioner.
- Om någon skrivit elaka kommentarer under en bild eller i en grupp kan du be den som startat gruppen eller lagt upp bilden att ta bort inlägget.

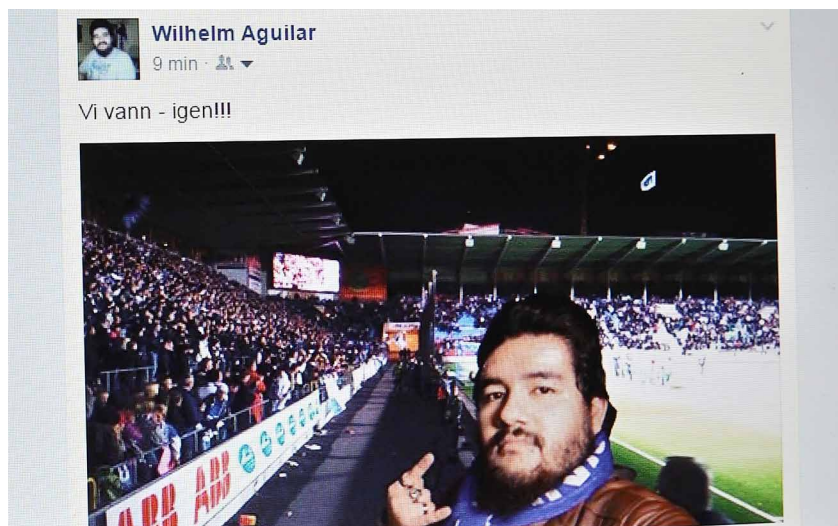

Tänk på!

- Ta skärmdumpar och spara det som bevis.
- Om du får kränkande mail eller sms, spara dem som bevis.
- Anmäl alltid till polisen om det handlar om hot eller andra brott. Om ni är osäkra på om något är ett brott eller inte kan ni ringa och fråga polisen för att få råd.
- **När du sparar bevis:** Försöka göra så att det kränkande tas bort så snabbt som möjligt från sociala medier. Då minskar du risken att det fortsätter spridas.

När du ser näthat

- **Var inte en näthatare!** Om du delar kränkande skämt, bilder eller trycker på gilla så deltar du i näthatet.
- **Sprid kärlek i stället för hat!** Det är alltid stärkande för den som blir utsatt för näthat om någon skriver något snällt eller säger emot de elaka kommentarerna.

Vad ska skolan göra?

Skolan ska enligt skollagen och diskrimineringslagen förebygga och förhindra kränkande behandling. Om elever eller skolpersonal hamnar i konflikter eller blir utsatta för kränkningar på sociala medier påverkar det dem även i relationer och situationer utanför nätet. Att omfatta nätet i skolans likabehandlingsarbete är idag nödvändigt för att skapa en trygg skolmiljö.

Här följer några punkter att förhålla sig till:

- Skolpersonal ska inte övervaka elevernas nätanvändning - det är integritetskränkande och kan i sig vara kränkande av elevernas värdighet.
- Skolan har ansvar för att utreda och åtgärda fall av kränkningar mellan elever och fall då någon i personalen kränker en elev, oavsett var det sker, om skolan får kännedom om det.
- Det är viktigt att skolan skapar förtroende hos eleverna, så att eleverna vågar och vill säga till om de blir utsatta för kränkningar på nätet.
Näthat i skolan, Nätvaro (2014)

Mobilfria lektioner?

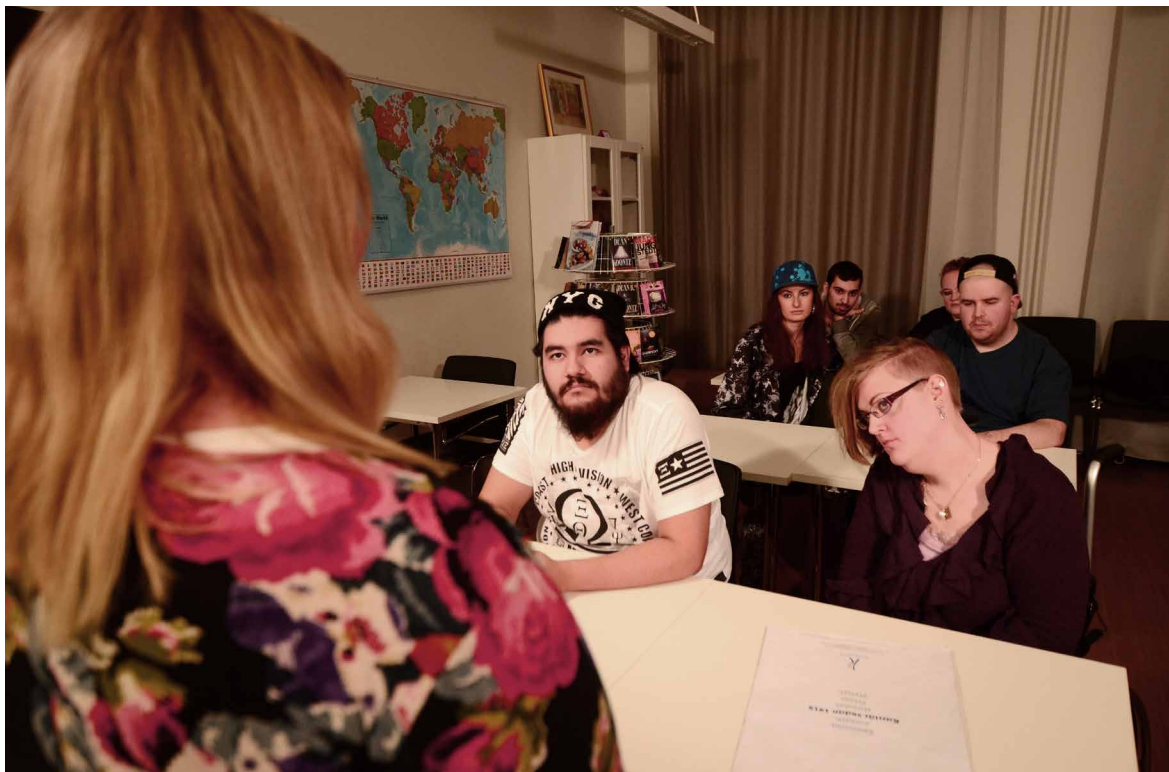
- Elever kan i förebyggande syfte ges möjlighet att frivilligt lämna ifrån sig exempelvis mobiler i början av en lektion.
- Om en mobil används på ett sätt som stör utbildningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten kan den omhändertas.
- Mobilen måste återlämnas till eleven före skoldagens slut.
- En lärare eller rektor får inte söka efter mobiler genom att leta i exempelvis en väska eller i kläder.

Mobiler i skolan – vara eller icke-vara?, <http://www.juridikinstitutet.se/mobiler-i-skolan/>, 9 juni, 2016

Frågor till elever

- Varför vågar man inte alltid berätta om kränkningar man blivit utsatt för?
- Vad tycker du att lärare och andra i skolans personal kan göra för att du som elev ska känna förtroende att berätta om du råkar ut för kränkningar?

Hur får jag fota och filma?

Får jag fota andra?

Ja, i regel får du det och andra personer är heller inte skyldiga att fråga innan de fotar dig.

Får jag fota hur jag vill?

Nej, att förfölja någon med kamera kan vara ett brott även på en allmän plats. Exempelvis ute på stan.

Personer som är förföljda av någon som vill skada dem kan leva med skyddad identitet. Då är det olagligt att lägga upp foton på dem. För att skydda dessa personer är det bra att alltid fråga om det är okej att fota.

Får jag fota var jag vill?

Nej, ingen får filma eller fota någon i smyg i personens hem eller i annan privat miljö. Exempelvis ett omklädningsrum.

Ingen får komma hem till dig för att fota dig utan din tillåtelse.

Hur vet jag om det är okej att fota?

En del personer älskar att vara med på bild, andra inte. Enklast är att fråga innan du fotar. Du kan ställa frågan så här:

- Är det okej att jag fotar?
- Är det okej om jag lägger upp en bild på internet/sociala medier där du är med?

Om någon ber dig att ta bort en bild där de är med - gör det. Det är att visa respekt.

Kan jag fota andras barn?

Be föräldrarna / vårdnadshavarna om lov.
Lägg aldrig upp foton på nakna barn.

Vad gör jag om någon lagt upp ett foto på mig som jag inte vill att andra ska se?

Säga till personen och be hen att ta bort fotot.

Det är inte brottsligt att lägga upp bilder på andra så länge syftet inte är att hänga ut någon på ett negativt sätt.

Det kan bli brottsligt om du lägger upp en bild och skriver en kränkande kommentar till den.

Lagar som skyddar på nätet

Här beskrivs några brott som kan utföras på nätet. Både nätmobbning och näthat kan vara brottsligt och här är lagarna som ska skydda den som drabbas.

Förtal

Att sprida rykten, eller att en person skriver något för att få andra att inte tycka om dig. Det spelar inte alltid roll om det är sanning eller inte. Det kan ändå vara förtal enligt lagen. Straffet kan bli hårdare om ryktet fått stor spridning eftersom det blir värre för personen ryktet handlar om när spridningen är stor.

Ofredanden

Hänsynslöst beteende som att exempelvis skriva kränkande saker om dig på nätet eller lägga upp kränkande bilder eller filmer. För att kränkningarna ska vara ofredande enligt lagen så ska det hända vid många tillfällen.

Sexuellt ofredande

Kränkningar som har med något sexuellt att göra.

Personuppgiftslagen

Till exempel en kränkande bild. Att du hängs ut med namn, bild eller uppgifter om din person.

Olaga hot

Någon skriver att de ska använda våld, döda dig eller skada dig eller något som är ditt. Den som hotar gör det för att skrämmas.

Förolämpning

Elaka ord som sårar din självkänsla. Det är vad den som blivit utsatt känner som avgör om det är en förolämpning.

Hets mot folkgrupp

Kränkningar som riktas mot person eller en grupp människor på grund av hudfärg, nationellt ursprung, etnicitet, religion eller sexuell läggning.

Identitetsstöld

Att utan tillåtelse använda någon annans personliga uppgifter på ett sätt som kan skada personen. Det kan innefatta såväl bedrägerier som att skada någons relationer.

Stöd och vidare läsning

Nätvaro

Flera goda råd i handledningen har hämtats från boken Näthat i skolan, författad av Anna Adeniji, Ida Gulbrandsen och Reb Kerstinsdotter. Boken togs fram inom projektet Nätvaro år 2014 och finns tillsammans med annat material från Nätvaro att beställa från Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, adu@sensus.se.

Webbplats: www.sensus.se/adu

Surfa Lugnt

Surfa Lugnt vill ta vara på allt positivt som finns i ungas internetanvändande – som engagemang, kommunikation och kunskapsutbyte – och samtidigt ge vuxna mer kunskap att hantera fallgropar på nätet som till exempel mobbning och integritetsfrågor.

Webbplats: surfalugnt.se

Institutet för Juridik och Internet

Institutet arbetar mot internetrelaterade kränkningar genom opinionsbildning samt genom kostnadsfri hjälp till individer som utsatts för kränkningar på internet. De erbjuder utbildningar om juridiken på nätet och publicerar artiklar om aktuella frågor kring näthat och närliggande frågor.

Webbplats: www.juridikinstitutet.se

Statens medieråd - MIK

Den statliga myndigheten Statens medieråd har bland annat i uppdrag att granska samhällets skydd på internet och i sociala medier. På deras hemsida finns arbetsmaterial i medie- och informationskunnighet - MIK.

Webbplats: statensmedierad.se/larommedier

Vilka har gjort Jag på nätet?

Byrån mot diskriminering i Östergötland

Byrån mot diskriminering i Östergötland (Byrån) är en ideell förening som arbetar för mänskliga rättigheter och mot diskriminering. Vi är politiskt och religiöst obundna och både organisationer och enskilda kan vara medlemmar och stödja vårt arbete.

Byrån har en kostnadsfri juridisk rådgivning, stöd och medling. Vi har även en förebyggande och opinionsbildande verksamhet. Vi arrangerar föreläsningar om diskriminering, normer och fördomar. Kontakta oss för att veta mer om hur vi kan skraddarsy en utbildning till er skolklass, ert företag eller organisation!

Kontakt:

www.diskriminering.se

011-10 71 31

info@diskriminering.se

Allmänna arvsfonden

Arvsfonden fördelar projekt- eller lokalstöd till ideella organisationer, som vill pröva nyskapande idéer som utvecklar verksamheter för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

www.arvsfonden.se

Filmproduktion

Manus Anna Österlund Nolskog

Regi Sten Swartling

Foto/ redigering Per Arne Skoglund

Musik Blizzterpack

Producent Karin Granholm

Tack till

Komvux i Norrköping

Café och Té Thapperska

Servicegruppen Thapperska

Jag på nätet referensgrupp

IFK Norrköping

Byrån mot diskriminering i Östergötland (Byrån) utvecklade projektet Jag på nätet efter att pedagoger från en gymnasiesärskola kontaktade oss och efterfrågade stöd för att vägleda elever i utmaningar på nätet.

Byrån samlade personer från olika verksamheter där unga med kognitiva funktionsnedsättningar deltar och såg ett gemensamt behov av att samtala kring nätet i allmänhet och sociala medier i synnerhet. Materialet vi nu har tagit fram bygger på intervjuer med personer som är elever i gymnasiesärskola eller arbetar i daglig verksamhet.

De intervjuade har delat med sig av hur de hanterar sociala medier och hur de upplever att andra kommunicerar där. Sociala medier är en självklar och integrerad del av de flestas liv idag därför är det också väldigt viktigt att ingen ofrivilligt ställs utanför eller far illa där. Vår förhoppning är att Jag på nätet ska bidra till att fler får möjlighet att använda sociala medier på sina villkor och får veta vad som kan göras om de egna gränserna inte respekteras.

Byrån mot
diskriminering
i Östergötland